

Впровадження електронних технологій в практику роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Білоус В.С., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського включає гетерогенну бібліотеку - власне бібліотеку на традиційних і електронних носіях, наукову установу, інформаційно-аналітичний центр, навчальний заклад і культурологічну установу. Модернізація змісту діяльності бібліотеки вищого навчального закладу здійснюється за такими пріоритетними напрямками:

- Якісне формування інформаційних ресурсів;
- Поєднання паперових та електронних носіїв інформації;
- Активне використання новітніх інформаційних технологій;
- Розширення інформаційного сервісу.

Гармонізація традиційних і новітніх інформаційних ресурсів – стратегія розвитку бібліотеки, головна мета діяльності якої – науково-інформаційне забезпечення педагогічної науки, освіти і практики. Для задоволення потреб сучасного користувача освітянської галузі, забезпечення оперативного доступу до всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів як власного виробництва, так і придбаних, бібліотека освоює і застосовує сучасні досягнення в галузі інформаційних, комунікаційних і мультимедійних технологій, активно впроваджує їх в бібліотечні процеси, формує електронну бібліотеку, як середовище швидкого доступу до інформації.

Ефективність та інтенсивність впровадження інновацій в умовах реформування освіти сприяло поповнення та оновлення парку ПК, створення бібліотечної мережі, мережі університетського електронного спілкування з виходом в Інтернет, що дозволило використовувати інформаційні технології в передачі та засвоєнні навчального матеріалу, широкого доступу студентів до електронної навчально-методичної інформації, електронним навчальним посібникам.

Серед першочергових завдань бібліотеки ВДПУ:

- створення електронної бібліотеки (ЕБ), заснованої на власних ресурсах і на доступі до якісної світової наукової інформації (ресурсів віддалених).
- трансформація книгозбірні з пасивних автономних сховищ документованих знань на паперових носіях в активних їх розповсюджувачів засобами електронних комунікацій.

Процес комп'ютеризації в бібліотеці університету розпочався у 2002 р., відповідно до розробленої Програми розвитку діяльності бібліотеки,

перспективного плану створення електронної бібліотеки, який передбачав декілька послідовних етапів. На перших етапах впровадження програми було придбано систему автоматизації бібліотек АБІС ІРБІС, комплект регламентуючої документації та три ПК. Найголовніше в автоматизації бібліотечних процесів було подолання бібліотечними працівниками психологічних бар'єрів, розуміння того, що комп'ютеризація у бібліотеці – це завдання не майбутнього, а вже сьогодення.

У 2005 р. створено відділ комп'ютеризації та експлуатаційно-технічного обслуговування бібліотечних процесів, до штату бібліотеки введено посаду інженера-програміста. Бібліотека розпочала корпоративну діяльність з формування бази даних «Аналітичні описи», стала учасником Центральної української та Регіональної корпоративної каталогізації.

За рішенням вченої ради університету працівники бібліотеки мали можливість отримати основи комп'ютерної грамотності в навчальній лабораторії та приступити до створення електронного каталогу бібліотеки. Розпочалося формування та систематичне наповнення електронного каталогу, що складався на той час з 10 тематичних та 5 службових БД.

Розпочато створення локальної мережі ПК бібліотеки, об'єднано два ПК у відділі комплектування та наукової обробки літератури. Працівники бібліотеки розпочали ретроконверсію активної частини фонду, формування фонду мультимедійної бібліотеки.

Користувачам надано доступ до інформаційного електронного ресурсу бібліотеки. До локальної мережі бібліотеки приєднано 3 ПК бібліографічно-інформаційного відділу. Програмний комплекс ІРБІС на даних ПК налаштовано для роботи в якості клієнт-серверної мережі.

Для успішного проведення наступного етапу автоматизації локальну мережу бібліотеки інтегровано в загально університетську мережу та організовано вихід до всесвітньої інформаційної мережі Інтернет.

Бібліотека змістовно змінює напрями своєї діяльності у зв'язку з впровадженням електронних технологій. Поряд з традиційними каталогами й картотеками функціонує електронний каталог.

Створення електронної бібліотеки – один з основних напрямків діяльності бібліотеки. Електронна бібліотека – інформаційна система, що включає впорядкований фонд первинних електронних документів, який формується відповідно до заданих критеріїв та комплекс програмно-технологічних засобів, виконуючий функції створення, використання, обробки та зберігання цього фонду [1; с.7]. Бібліотека активно працює над формуванням електронної бібліотеки (комплектування медіатеки, створення повнотекстових документів, поцифрування частини видань фондів бібліотеки, виконання Інтернет-довідок та електронної доставки документів).

Електронна бібліотека педагогічного університету включає наступні структурні компоненти:

- Електронний каталог
- Медіатека

- База даних «Повнотекстові видання».

Комплектування електронної бібліотеки здійснюється методом поцифрування документів, які користуються попитом (з дотримання авторських прав), отримання електронних версій документів від авторів, використання документів у відкритому доступі в Інтернеті, закупівля законно розповсюджуваних електронних документів на переносних носіях та комплектування електронної бібліотеки на основі електронної доставки документів.

Наразі створено електронну бібліотеку, яка нараховує майже 400 мультимедійних видань, понад 1400 повнотекстових видань, ЕК становить 18 БД (більше 150 тис. записів).

Велика увага приділяється веденню веб-сайту бібліотеки, який є складовою частиною сайту університету, віртуальним обличчям бібліотеки. Проводиться регулярне інформаційне наповнення та оновлення сайту (календарі знаменних дат, статистичні дані, тематичні списки, посилання на Інтернет-ресурси, віртуальні виставки, історія бібліотеки, структурні підрозділи, план розташування приміщень та ін.).

Кардинальні зміни відбулися в бібліотеці у 2009 р. із введенням в дію зали електронної інформації на 40 автоматизованих робочих місць для користувачів, під'єднаних до локальної бібліотечної мережі, університетської та Інтернет.

З відкриттям електронної зали зросла можливість використовувати Інтернет і повнотекстові бази, а також користуватися електронними документами з фонду бібліотеки.

Безпосередньо перед введенням в експлуатацію зали електронної інформації вивчався досвід бібліотек, що мали в своїй структурі аналогічні підрозділи, розроблені відповідні документи та облікові форми, вивчали питання обліку електронних ресурсів в сфері бібліотечної статистичної інформації.

Ефективність введення в дію електронної зали вирішує такі головні бібліотечні проблеми:

- недостатня кількість примірників видань, брак площ для зберігання фонду, використання машинозчитуваних копій оригінальних документів, збереження книжкового фонду;

- більш повне задоволення інформаційних запитів користувачів бібліотеки, надання швидкого доступу до інформації незалежно від часу і місцезнаходження;

- створення комфортних умов для користувачів бібліотеки;

- підвищення значення бібліотечної роботи, формування іміджу бібліотеки, що відповідає вимогам бібліотеки сучасного ВНЗ, позитивного статусу університету;

- підвищення рівня інформаційної культури і комп'ютерної грамотності як читачів, так і співробітників бібліотеки;

– використання мультимедійних засобів, CD-ROM, що надають текстову, аудіо та відеоінформацію.

Комп'ютерний парк бібліотеки становить 53 ПК, з них для працівників бібліотеки 15 АРМ. В штаті бібліотеки три інженери, які засвоїли бібліотечні технології і є лоцманами в автоматизації бібліотечних процесів. Бібліотека забезпечує кумуляцію та постійне збереження електронних ресурсів (текстові документи, мультимедійні матеріали, комп'ютерні програми), розширює методи та засоби роботи з інформаційними потоками, засвоює технологію архівування джерел електронної інформації і їх аналітико-синтетичного оброблення, а також створює та використовує нові інформаційні продукти, засвоює інтегрований технологічний цикл, що включає послідовність наукомістких процесів комп'ютерного оброблення документних масивів: бібліографування, реферування, підготовка аналітичних матеріалів, проведення статистичних досліджень.

Працівники бібліотеки проводять пошук релевантної інформації в ЕК та базах даних бібліотек не лише України. Бібліотека має великий досвід у галузі традиційного пошуку й набуває досвіду одержання необхідних даних із зовнішніх джерел [4; с.19].

Інженерами бібліотеки проводиться постійне системне обслуговування діючих ПК, в тому числі:

– формування резервних копій програм, документів та файлів, архівування документів;

– експорт для резервного зберігання існуючих БД;

– обслуговування жорстких дисків (видалення тимчасових та застарілих версій файлів, систематизація видань на ПК відділу комп'ютеризації, перевірка та дефрагментація дисків на всіх ПК бібліотеки;

– поновлення БД антивірусних програм та перевірка на наявність вірусів на всіх типах носіїв;

– синхронізація основних БД на різних ПК;

– встановлено ОС Microsoft Windows XP та офісний пакет на ПК бібліотеки та в залі електронної інформації;

– сформовано еталонний образ системи Windows XP з метою спрощення процедури відновлення інформації в разі її пошкодження вірусами.

З метою повноцінного забезпечення фахових потреб науковців освітянської галузі розширюється спектр вторинної інформації, створюється галузева реферативна продукція. Для формування інформаційного ресурсу з психолого-педагогічних питань проводиться реферування публікацій періодичних видань, затверджених ВАК. На корпоративних засадах співробітництва бібліотек ВНЗ та ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського ведеться робота над формуванням всеукраїнської БД «Україніка наукова».

Впровадження системи штрихкодування фонду, введення пластикового читачього квитка, перехід на електронну книговидачу видань на всіх пунктах книговидачі, комп'ютеризація робочих місць обслуговування, організація електронної довідково-бібліографічної служби, електронної доставки документів – перспективні плани діяльності бібліотеки педуніверситету.

На часі активно впроваджуються та популяризуються бібліотечно-інформаційні ресурси, створюються нові масиви власних електронних продуктів, використовується широкий спектр лінгвістичних технологій інформаційного пошуку та забезпечення оперативного доступу до інформації.

Сучасна бібліотека, завдяки зусиллям ректорату та колективу бібліотеки – доступний, прозорий заклад із гнучкою структурою і організацією обслуговування, візитка Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Бібліографічний список

1. Маркарова Т. Школьная электронная библиотека / Т. Маркарова // Шкільна бібліотека. – 2010. – № 2. – С.7-9.
2. Новітні інформаційні технології в університетській бібліотеці / Л. Габова та ін. // Бібліотечний форум України. – 2008. – № 4. – С. 17-18.
3. Свобода А. Бібліотеки інформаційного суспільства : ціннісні орієнтири діяльності / А. Свобода // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 6. – С. 29-33.
4. Туровська Л. Сучасний бібліотекар у системі інформаційних комунікацій наукової бібліотеки / Л. Туровська // Бібліотечний форум України. – 2006. – №3 (13). – С. 17-19.